

РЕВЕРС

Списание за нумизматика

Година V, Брой 1 (10), Януари-Юни 2020 г.

СПИСАНИЕ „РЕВЕРС“

REVERSE MAGAZINE

СЪСТАВИТЕЛИ:

Калоян Димов

Ева Димитрова

EDITORS

Kaloyan Dimov

Eva Dimitrova

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:

Калоян Димов

имейл: reverse@mail.bg

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Ева Димитрова

д-р Евгени Паунов

Калоян Димов

Editorial Board

Eva Dimitrova

Evgeni Paunov, PhD

Kaloyan Dimov

Редакторите не носят отговорност за мнението на авторите и начина, по който са получили достъп до използваните и коментирани от тях монети.

© Авторските права над това издание в неговия цялостен вид принадлежат на съставителите и на авторите на съответните материали. Никаква част от това издание не може да бъде дигитализирана, копирана или преснимана без изричното писмено съгласие на главния редактор.

Използваните изображения за кориците са от:

<https://ikmk.smb.museum/object?lang=en&id=18246285&view=rs>

Tauler & Fau Subastas, Auction 13, Lot 594

ISSN: 2367-9255

Издателство Амикум

Хасково, 2020.

Printed in Haskovo, Bulgaria.

Съдържание: Contents:

От редакторите	4
Editorial.....	4
 Любомир Василев – Един архаичен тетартеморий – персийски тип на Колофон от VI в. пр. Хр. от Югоизточна България	5
Lubomir Vassilev – An Archaic tetartemorion - Persic type of Kolophon from the 6th c. BC from South-eastern Bulgaria	5
 Евгени Паунов – Изключително рядка сребърна монета на Аполония Понтийска	8
Evgeni Paunov – An extremely rare silver coin of Apollonia Pontika.....	8
 Валери Стойчев – Новооткрита средновековна българска монета	13
Valeri Stoichev – Newly found coin of medieval Bulgaria	13
 Красимир Кръстев – Още веднъж за монетите в Никополското съкровище.....	17
Krassimir Krastev – One more time for the coins in the treasure of Nikopol	17
 Петър Берлиев – Монетосечене на княз Фружин Шишман (1380? – 1460 г.).....	31
Petar Berliev – The coinage of prince Fruzhin Shishman (1380? – 1460).....	31
 Калоян Димов – Още веднъж за монетата – ¼ анна от 1833 г. от музея в Казанлък.....	49
Kaloyan Dimov – Once again about the 1833 ¼ anna coin from the Museum in Kazanlak..	49
 Валерий Йотов – Синия нос	56
Valeriy Yotov – The Bluenose	56
 Реклами	58
Commercials	58

Монетосечене на княз Фружин Шишман (1380? – 1460 г.)¹

Петър Берлиев (Сопот)

Фружин Шишман е син на цар Йоан Шишман, а цар Йоан Шишман имал два брака. Първият му брак е бил с българката Кира-Мария още преди заемаването на царския престол, но тя умира през 80-те години на XIV в. Вторият си брак цар Йоан Шишман сключва със сръбкия Драгана (в някои източници Мара) Хребелянович, дъщеря на сръбския княз Лазар Хребелянович и съпругата му Милица. Колко и какви деца е имал от двата си брака цар Йоан Шишман е неизвестно.

Княз Фружин Шишман е син на цар Йоан Шишман от втория му брак със сръбкия Драгана. Годината на раждането му е неизвестна, но се приема, че е роден около 1380 г. Знаено е, че Фружин имал двама братя и една сестра Кераца (Николов-Зиков 2014, 6-7). Най-голям от всички тях бил Йосиф, за когото различни източници пишат, че е незаконен син на цар Йоан Шишман. Още като юноша Йосиф (чието светско име остава непознато) дава обет и се замонашва. Доста по-късно, през 1416 г. той става константинополски патриарх под името Йосиф II Константинополски. Светителства на патриаршеския престол цели 23 години. Взел дейно участие във Фераро-Флорентинския събор за сключване на уния между Православната и Католическата църкви през 1438-1439 г. Умира във Флоренция през 1439 г. малко преди подписване на унията. Погребан е във флорентинската църква „Санта Мария Новела“.

Другият син е Александър, който фактически е втори син на цар Йоан Шишман, но пък е първороден законороден такъв, поради което официално придобива статут на престолонаследник. Предполага се, че около 1386 г. Александър Шишман е бил оженен за сръбска княгиня (в някои източници се сочи Драгана Хребелянович като негова съпруга). При превземането на Търново и разгрома на царството от османците през 1393 г. престолонаследникът Александър Шишман е пленен, приема исляма под името Искандер и е изпратен като управител на област в земите с център град Амисос (дн. Самсун, Турция). През 1418 г. той загива при потушаване на бунт около гр. Смирна (дн. Измир, Турция).

Третият царски син бил Фружин. След превземането на Никополската крепост от османците (1395 г.) и убийството на цар Йоан Шишман, Фружин забягва и живее в изгнание в Унгария и Сърбия. Неизяснени засега причини и обстоятелства попречат на Фружин да бъде коронован за търновски цар при откритата му се такава възможност в годините между 1406 и 1408. Поради това в историята остава с твърде неизяснената към оня момент титла „княз“ (господар), с която титла ще бъде назоваван по-нататък в изложението.

През 1404-1413 г. заедно с братовчед си Константин II Срацимир, цар на Видинското царство, оглавяват т. нар. „въстание на Константин и Фружин“². През

¹ В текста в скоби са дадени годините на раждане и смърт на владетелите, а не годините на управление.

1404-1406 г. цар Константин II вече отхвърлил васалитета си към османците и заедно със своя пръв братовчед Фружин и влашкия войвода Мирча Стари започват настъпление срещу турците от Добруджа до Поморавието. Тази коалиция била плод на усилията на унгарския крал Сигизмунд I Люксембургски (1382-1437 г.) да се противопостави по-ефикасно на османското проникване в Югоизточна Европа и по този начин да премахне надвисналата над кралството му опасност. Така създадената коалиция прогонва османците от значителна част от българските земи, дори на юг от Стара планина. Вероятно по същото това време Фружин се обявява за „господар на Загора”³. Името и титлата му „господар на Загора” са упоменати в документ от 1406 г., изхождащ от канцеларията на крал Сигизмунд I Люксембургски. Това красноречиво показва политическата ориентация на Фружин и оказваната му за това подкрепа от най-силният противник на османската експанзия в цяла Югоизточна Европа – Унгарското кралство (Божилов 1985, 242-245; Павлов, Тютюнджиев 1995, 122, 128-129).

Около 1407/8 г. цар Константин II Срацимир дарява крепости в района на Ихтиман, на феодала Новак Дебели (в други източници назоваван Каралюк), което пък дава повод на османците да организират поход срещу царя, воден от Сюлейман Челеби – син на султан Баязид I. Походът на Сюлейман разгромил и отхвърлил коалиционните сили на християнските владетели на запад чак до река Морава (дн. Сърбия), слагайки край на краткотрайната възможност за възстановяване на Търновското царство под властта на Фружин⁴. При „въстанието” от 1404-1413 г. цар Константин II, включвайки

² „Въстание на Константин и Фружин” е термин, изобретение на марксистко-ленинската историография, който не отговаря нито по форма, нито по съдържание на определението за въстание. Оборването на поначало погрешната постановка на този термин не е предмет на настоящото изследване, но за да стане позицията ми по въпроса по-ясна, тук съвсем накратко ще изложа доводите си за това. По същество това „въстание” си е пълномощабни военни действия между коалицията, състояща се от силите на видинския цар Константин II Срацимир, влашкия войвода Мирча Стари и княз Фружин срещу армията на османските турци. Това не са никакви отделни и изолирани военни действия, водени в ограничен регион от нерегулярни въоръжени сили, които са характерни за въстанията, а пълномощабни военни действия между редовни армии. Любова на марксистко-ленинската историография към всякакви „въстания, бунтове и революции” е обусловена от идеологемата ѝ за „теорията на класовата борба”, определяна накратко така: „...участието на широките народни маси във въоръжени действия, където класово осъзнатите широки народни маси вземат контрола в свои ръце и извършват революционни промени в обществото и класовия строй...”. Названието „въстание на Константин и Фружин” само по себе си е показателно за отношението на въпросната историографска школа към тези личности и събития. Кой и какви са тези Константин и Фружин?!? Никакви случайно появили се от простолюдието хора или благородници, способни да поведат редовна армия на въоръжена съпротива срещу чуждия завоевател за опазване на държава, вяра, трон и династия? Титлите „цар” и „княз” услужливо са спестени, защото „въстание на цар Константин и княз Фружин” би прозвучало твърде еретично, нетипично и „антикласово” за марксистко-ленинската идеология и историографията ѝ, а и твърде нелогично и парадоксално според класовата ѝ теория, тъй като въстанията според същата тази идеология, са водени срещу, а не от царе и князе. Тази е причината, поради която навсякъде в изложението си поставям „въстание на Константин и Фружин” в кавички, тъй като волю-неволю този термин се е наложил засега в историографията над много по-точния и правилен от историческа гледна точка термин „антиосманска освободителна война на цар Константин II (Срацимир) и княз Фружин”, което в бъдеще трябва да се коригира и този отживял времето си подвеждащ термин „въстание на Константин и Фружин” да бъде премахнат от страниците на историята като недомислица и анахронизъм.

³ „Господар на Загора”, т. е. на Търновското царство, тъй като през Средновековието Северна България е била известна и под името Загора, с което е отбелязвана в множество географски карти и документи от онова време, а и по-късно.

⁴ Във връзка с тези действия е отсечено едно прелюбопитно монетно издание, на което ще се спрем по-долу в изложението.

се в създадената от унгарският крал Сигизмунд I Люксембургски християнска коалиция срещу османците, всъщност е подкрепил братовчед си Фружин в опита му да отвоюва бащините си владения, т. е. бившето Търновско царство. Военните действия между цар Константин II Срацимир и османците продължават до 1413 г. при променена политическа обстановка и във връзка с междудинастическите борби за овладяване на османския престол от тримата синове на разгромения при Ангора (дн. Анкара, Турция) от Тамерлан през 1402 г. Баязид I. По тези причини може да очертаям два етапа на „въстанието“:

1) 1404-1408 г. – „въстанието“ се развива успешно за двамата братовчеди Константин и Фружин до похода на Сюлейман Челеби през 1408 г., когато османците възстановяват властта си върху отнетите им преди това земи и лишават Фружин от възможността да възстанови Търновското царство и да заеме престола му;

2) 1408-1413 г. – цар Константин II Срацимир продължава военните си действия, намесвайки се в междудинастическите борби за османския престол между тримата претенденти – Мехмед, Сюлейман и Муса Челеби – на страната на Мехмед I, която се оказва печелившата. Заради приноса и помощта си към Мехмед I владенията му са „върнати и признати“ от султана, а той е „възстановен“ на трона на Видинското царство при положение, че никога не е абдикирал от него. Това положение се запазва до 1419 г., когато османците превземат Видин при походите си срещу Влашко от 1417-1419 г., тъй като явно цар Константин II се е отметнал от васалитета си спрямо тях.

През 1420-1422 г. цар Константин II пребивава в Унгария и Белград като изгнаник. По същото време в Унгария са Стефан Лазаревич и племенникът му Георги (Гюрг) Бранкович, където под унгарски натиск уреждат наследяването на сръбските земи. Тъй като княз Стефан Лазаревич бил бездетен, то съгласно споразумението се наследявал от племенника си. Посещението в Унгария и пребиваването в Белград на цар Константин II ще да е по повод подготовката на една нова антиосманска коалиция, вдъхновявана от върлия османски враг унгарския крал Сигизмунд Люксембургски (1382-1437 г.). Реализирането ѝ било осуетено от смъртта на цар Константин II на 17 септември 1422 г.

След смъртта на братовчед си цар Константин II Срацимир в 1422 г. неговото място в борбата срещу османците било заето от княз Фружин. През 1425 г. той се включва в една друга новосъздадена от крал Сигизмунд I Люксембургски антиосманска коалиция и в похода ѝ срещу турците. В нея участвали също влашкият войвода Дан II и трансилванският бан Пипо (Филип) Спано. След края на похода (1427 г.) и заради приноса си в него, княз Фружин е награден от крал Сигизмунд I Люксембургски с имението и крепостта „Липа“ (дн. гр. Липова, Румъния), където се установява да живее със семейството си. По-късно е награден и с имението „Максонд“ (дн. с. Алибунар, Сърбия) в границите на управляваната от крал Сигизмунд I Свещена Римска империя⁵.

През 1435 г. Фружин е изпратен от името на унгарския крал на дипломатическа мисия за създаване на нова антиосманска коалиция в областта на Валона (дн. Вльора, Албания), където управлявали потомците на деспот Йоан Комнин, сина на деспот

⁵ През 1433 г. крал Сигизмунд е избран и за император на Свещената Римска империя.

Срацимир от рода Срацимировци, негови близки сродници, която задача той успешно изпълнил.

В похода от 1443/44 г. на полско-унгарския крал Владислав III Ягело (1434-1444 г.)⁶ и Янош Хунияди срещу османските турци княз Фружин се включва след като продава наскоро дареното му имение „Файдаш“, за да финансира участието си. След жестокото поражение на кръстоносната армия при Варна, при което загива и самият крал Владислав III, Янош Хунияди, който възглавявал армията наравно с краля, подема кампания против българския княз, чрез която цели да свали от себе си обвиненията за страховития погром. Вследствие на това княз Фружин постепенно губи позициите си в унгарския двор, докато накрая през 1454 г. са му отнети именията, които притежавал в Унгарското кралство и той е принуден с почти цялото си семейство да се пресели в пределите на Османската империя. Османски данъчен регистър от 1454/55 г. споменава за заселването на княз по име Фружин в земите между Свърлиг и Пирот, който със специално разрешение на османските власти можел да наема българи и чужденци за охрана на планинските проходи в района, а като негови синове са изброени Стоян, Стойко и Станислав. Княз Фружин имал първороден син, наречен Шишман, който обаче останал да живее в Унгарското кралство, чийто род се претопява в редиците на унгарската аристокрация и след началото на XVI в. сведенията за него изчезват (Николов-Зиков 2014, 153, 158-159).

Според местна легенда в последните години от живота си княз Фружин се замонашва в Чипровския манастир. Историкът Петър Ников приема, че той умира през 1460 г. в някое от именията си в Унгария (Ников 1928, 107). Според други източници Фружин умира в гр. Брашов (дн. Румъния) през същата 1460 г. За мястото на смъртта на княз Фружин историческите източници се разминават, но относно годината са единодушни – 1460 г. (Николов-Зиков 2011, 142-160).

Имал ли е възможността княз Фружин в качеството си на претендент за търновския престол да отсече свои монети е въпросът, който трябва да получи еднозначен отговор по-долу в изложението. Ако да, какви и колко типа монети е успял да отсече?

- Монета на Фружин или мистификация???

Най-напред ще се спра на една плоска сребърна монета, за която в интернет се твърди (много неубедително, по мое мнение), че принадлежи на монетосеченето на княз Фружин Шишман⁷. Все пак с това твърдение за първи път се поставя началото на дискусията за монетосеченето на княз Фружин – има или няма такова. Поради тази причина ще разгледаме първо именно тази монета. Нека претеглим всички „за“ и „против“ и да преценим дали тази монета е възможно да принадлежи на монетосеченето на княз Фружин!?!

За монетосечене на княз Фружин, син на последния търновски цар Йоан Шишман, се заговори едва напоследък. Това е по повод на монетен тип, отсичан от цар

⁶ Тук са дадени годините на управление на владетеля.

⁷ <http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=8564>, посетен на 20.05.2020, 17:50.

Йоан Шишман, на който най-долу в хералдическо ляво поле се вижда ясно голяма латинска буква „F”, която се интерпретира от някои нумизмати като личен монограм на името „Фружин”, а от други се приема като грешка на гравьора на монетната матрица. Тук подробно ще се спра и разгледам това монетно издание и ще опитам да представя всички „за” и „против” определянето на типа като принадлежащ или не принадлежащ на монетосеченето на княз Фружин.

Монетата, която разглеждаме тук, е на сребърното монетосечене на цар Йоан Шишман от типа „Богородица Ширшая небес / Царят прав насреща”, монетарница Търново, трети тип на Йоан Шишман (Радушев, Жеков 1999, 202-203, кат. № 1.15.9-12). Лицевата страна не представлява интерес за нас. Изображението на св. Богородица Ширшая небес с нищо не се различава от обичайния тип, представян там. Интерес предизвиква опаквата страна, където царят е представен в цял ръст, със стема (ниска корона) с пропендули, облечен в дивитисион и маниакион, с праметнат лорос (пояс) през лява ръка и държащ къс жезъл с кръст в дясна ръка. Околовръст са изписани следните монограми и лигатури – в дясното хералдическо поле: под кръста на жезъла „Г” (Йоан) (не всякога изписвано, но все пак често срещащо се). Под „Г” следва хоризонтална чертица „титла” (-) над буквата „ω” (омега), която е най-отдолу. Това изписване е малко странно, тъй като титлата за съкращение (-) би трябвало да е над буква „Г” за да се изпише съкратено името „Йоанъ” (Йоан), но във всички монети без изключение е предадена по този начин. В лявото хералдично поле до главата или до рамото на царя голяма буква-монограм „Ш” (Шишман), под нея голяма лигатура на титлата цар „ЦР”. Стандартното тегло на този тип е 0,6 гр., а размерите – 13/14 мм.

Монетата, за която се твърди, че е на княз Фружин Шишман въз основа на едно несигурно разчитане на лигатурата „ЦР” като монограм „F” от името Фружин, е публикувана от Kristian Erslev. В книгата му под № 834 е публикувана монета, погрешно приписвана на Йоан VIII Палеолог (1425-1448 г.) (Erslev 1992, № 834). Приложена е и снимка на въпросната монета, от която може да се определи кой е истинският ѝ издател – цар Йоан Шишман (1371-1393/95 г.), респективно сина му княз Фружин Шишман. Представената монета е от изданието „Средновековни монети от колекцията на Кристиан Томсен”, като колекцията в същността си е сбирка от монети на главните средновековни империи⁸.

Ето описанието на въпросната монета (Обр. 1):

Аверс: Бюст на св. Богородица с перлен нимб и вдигнати ръце за благослов. Също такъв нимб и около главата на Младенеца Исус, който е пред гърдите ѝ. В полето от двете страни инициалите М и Θ (тета), т. е. изписани са лигатурите за названието Майка Божия (на гръцки ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ).

Реверс: Схематично изображение в цял ръст на владетеля цар Йоан Шишман /Фружин Шишман/ със стема с пропендули. В дясна ръка държи къс жезъл с кръст на върха, а през лявата му ръка е праметнат лорос (пояс). В дясното поле ниско долу буква

⁸ Кристиан Томсен е роден през 1788 г. и бил син на богат копенхагенски търговец. На петнадесет години започва да създава колекцията си. Умира през 1865 г. Вече повече от сто години различни монети от „Колекция Кристиан Томсен” продължават да се определят наново и преотдават от един на друг владетел поради грешното им първоначално определяне. Посочената тук монета не е изключение.

„ѿ”. В полето отляво и отгоре е изписано „Ш”, а отляво долу латинската буква „F” (?). Между буквата „F” и тялото на царя е лоросът.

Обр. 1. Монетата на Йоан Шишман от колекция Томсен (after Erslev 1992, № 834).
Fig. 1. A coin of Tsar Ioan Shishman from the Thomsen collection (after Erslev 1992, no. 834).

Така представеният тип като монета на княз Фружин не се различава по нищо от вече описания по-горе тип на баща му цар Йоан Шишман, освен по липсата на буквата „Г” в дясно хералдично поле и „титлата” за съкращение (-), което между другото е често срещано явление в изданията на Йоан Шишман. Буквата „ѿ” (омега) от името „Іоанъ” (Йоан) обаче е на мястото си. В лявото поле се вижда монограм „Ш” до главата на царя и наличието на „F” на мястото на лигатурата „ЦР”, което може да се дължи на недотам добра гравировка на въпросната лигатура или пък да е грешка на гравьора. Поради факта, че буквата „F” може да е получена в резултат на гравьорска грешка, от една страна, а от друга страна пък почти невероятната възможност княз Фружин да е сякъл сребърни монети, правят определянето на монетата като негова невъзможно. Дори от Фружиновия реално царствал братовчед Константин II Срацимир не е известно сребърно или билоново монетосечене, а само седем медни такива (Берлиев 2018, 24-50), камо ли Фружин да е имал възможността да е сякъл собствени сребърни монети (поради липсата на статус и ресурси за това).

Най-тежкия аргумент обаче, който ще бъде приведен в противовес на такова четене, е монограмът „Ф” на кирилица, поставен върху два типа медни монети, които безспорно могат да бъдат определени като такива на княз Фружин Шишман поради метрологичните си и иконографски характеристики. Това обаче ще разгледаме на съответното място по-долу в изложението.

Дори за момент да допуснем, че това издание е на княз Фружин, то кое би наложило той да изписва монограма на името си с латинската буква „F” върху този тип монета и кирилската „Ф” върху другите типове монети? Защо монограмът „F” е поставен на мястото, на което иначе е гравирани този на титлата цар „ЦР”? Доста

„шарена картинка” се получава при надписа на разглежданата монета – на лицето надписът е представен с гръцките букви от инициалите *М* и *Θ* (тета) като лигатури за надписа Майка Божия. На opakото наред с гръцката буква „ω” и кирилската „Ш”, се появява и латинската „F”, което вече идва в повече. Още от Античността са известни монети с двуезични надписи, но за триезични, и то... в Средновековието... и то на Балканите???

Ако монограмът „Ш” е изписан там на кирилица за фамилното име Шишман, то кое налага изписването на латиница на монограма „F” за личното име Фружин? Защо първо е изписан монограмът „Ш”, а след това този за личното име, пък бил той и на латиница, когато в типовете монети и на Йоан Шишман, като по-горе описания, и тези на чичото на Фружин, Йоан Срацимир, винаги се изписва монограм на първото име – Йоан, а след това и монограм за фамилното такова? Например „Io Ш” за Йоан Шишман или „Io СЦМР” за Йоан Срацимир (Радушев, Жеков 1999, 184-185, №№ 1.14.13-15), т. е. изписва се първо личното име, а след това фамилното. В нашия случай първо стои „Ш”, а под него „F” (?), което трябва да се разчита като Шишман Фружин ли?

Ако приемем, че имаме кръгово изписване на надписа отляво надясно и игнорираме буквата „ω” в разчитането, то отново възниква въпросът защо личното име Фружин е изписано с латинския монограм „F”, а за фамилното име Шишман стои кирилското „Ш”? Отчетем ли и факта, че Шишман е и лично име (например първородният син на Фружин носи това име), то объркването става още по-голямо. Освен четенето Шишман Фружин като фамилно и лично име, напълно възможно и със същата вероятност може да се прочете и Шишман Фружин като лично и фамилно име. Тогава според четенето на монограмите кой е отсякъл въпросната монета – синът Фружин Шишман или Шишман Фружин, внукът на цар Йоан Шишман?

Не бива да се абсолютизира подобно разчитане на базата на само тази монета. Други засега не са известни. С тази матрица обаче са отсечени и други екземпляри и е напълно възможно да се появят още такива монети, което е само въпрос на време, но появата им няма как да промени разчитането и определянето им поради посочените вече причини. Още повече, както е видно от дадените в каталога на Радушев и Жеков екземпляри също с грешка при гравирването на монограма „ЦР”, гавиран като кирилската буква „Р” или латинската „P” (пе), не дават никакви основания това монетосечене на Йоан Шишман да бъде отнасяно към някой друг монетоиздател.

Невъзможността това монетно издание да е на княз Фружин се заключава и в инсигниите, с които е изобразен владетелят върху монетата – корона, жезъл и лорос (пояс).

За сравнение може да се посочи изображението на семейството на цар Йоан Александър от известното Лондонско четвроевангелие (Обр. 2). Царят Йоан Александър и престолонаследника му Йоан Шишман са изобразени в пурпурни одежди с еднакви корона, жезъл с кръст и лорос, стъпили на бродирани с двуглави орли подложки (субпеданиуми). Принц Йоан Асен V (по-малкият царски син, който не е обявен за престолонаследник) е представен по съвършено различен начин от брат си Йоан Шишман – короната му е зъбчата, без пропендули (висулки), жезълът е с три топки (ябълки) в горната си част, а не с кръст, какъвто държат баща му и брат му, лорос

липсва, субпеданиум също, одеждата му не е пурпурна, т. е. макар и от царско потекло Йоан Асен V поради липса на статус няма право да бъде изобразен с царските регалии.

Обр. 2. Семейството на цар Йоан Александър.⁹

Fig. 2. The family of Tsar Ioan Alexander.

За разлика от братовчед си Константин II Срацимир, който официално бил коронован в 1397 г. във Видин, Фружин никога не е бил коронован. На монетите, които отсича, е изобразяван винаги без корона, но на тях държи къс жезъл завършващ с кръст (?) на върха. Понеже изображенията върху безспорните му монети са допоясни, за наличие на дивитисион и лорос не може да се говори (но най-вероятно такива биха липсвали на монетното изображение). Определен тип жезъл като аристократичен атрибут е могъл да се употребява и от по-низшестоящи от царя аристократи (деспоти, севастократори), но не и короната, която е изключителен царски прерогатив и инсигния (Атанасов 1999, 212). Как тогава да обясним изображението на владетеля на въпросната монета в пълен набор царски инсигнии (корона с пропендули, жезъл, лорос)? Единственото възможно обяснение е, че тази монета не е нищо друго, освен редовно отсичане на Йоан Шишман с гравьорска грешка, а не такава на княз Фружин Шишман.

В каталога на Радусев и Жеков са публикувани също две такива монети, при които лигатурата „ЦР“ е представена ясно и четливо точно като кирилската „Р“ или латинската буква „Р“ (Радусев, Жеков 1999, 202-203, №№ 1.15.11-12). Бихме могли да тълкуваме този факт като гравьорска грешка или небрежност. През 2018 г. в електронния сайт за продажби *eBay* се появи същия тип монета, вариант „Б“ по класификацията на Радусев и Жеков, чийто монограм „ЦР“ е гравирен като кирилската буква „Р“ или латинската „Р“ също много ясно и четливо, а в дясното поле под лакътя на фигурата до буквата „ω“ и скачена с нея се вижда знак уподобяващ буква „С“, който

⁹ http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=add_ms_39627_fs001r посетен на 14.04.2020, 17:34.

е с размерите на „Р“, но преминава и през царския дивитисион (Обр. 3). Дали това е буква или гравьорска грешка? Ако това би била буквата „С“, на кой български цар с такъв монограм (I) „ω“ „С“ „Р“ „Ш“, четен кръгово отдясно наляво да отдадем въпросната монета? Би следвало да прочетем Йоан *С*рацими*Р* *Ш*ишман (?), след като и монограмът „Ш“ е на съответното място (?).

Обр. 3. Сребърен грош на Йоан Шишман, eBay, Frascatus, 2018.

Fig. 3. Silver gross of Ioan Shishman, eBay, Frascatus, 2018.

Трябва да се разгледа и една хипотеза, която обаче се обезсмисля от посочените по-горе доводи. Все пак тя ще бъде изложена тук, за да не остане никакво място за съмнение, че въпросният монетен тип е определен априори като принадлежащ на цар Йоан Шишман.

Относно смесването на кирилски и латински букви в надписи на монети от този период и регион чудесен нагледен пример ни представят монетосеченията на Влашко. Те са на войводите Владислав I Влайку (Влайку Вода) (1364-1377 г.), Раду I (1377-1383 г.) и Мирча I Стари (1386-1418 г.). Сечени са сребърни дукати (тегло ок. 1,05 гр.), динари (тегло ок. 0,70 гр.) и бани (тегло ок. 0,35 гр.), като надписите върху някои от тези типове монети са с кирилски букви, други – с латински, но има и такива със смесено изписване. Отчитайки факта, че Мирча I Стари (който бил васал на цар Йоан Шишман, както и предишните войводи) е съвременник и съратник на княз Фружин в опитите му да възстанови властта си върху Търновското царство, а и факта, че след похода от 1427 г. княз Фружин е награден от унгарския крал Сигизмунд I Люксембургски с имението и крепостта „Липа“ (дн. град Липова, Румъния), където той се установява да живее със семейството си в съседство с владенията на Мирча I, то можем да допуснем, че князът е отсякъл въпросната монета в монетарниците в Арджеш или Северин, които са секли монетите на влашките войводи към оня момент, на което се дължи и смесеното изписване на надписа с кирилски и латински букви. Всичко това би било приемливо и допустимо, ако фигурата на владетеля, изобразена на монетата, не беше в пълен набор царски инсигнии (корона с пропендули, жезъл, дивитисион и лорос). Както по-горе обосновано изтъкнах, не е възможно княз Фружин да бъде изобразен по този начин. Невъзможността за подобно тълкуване става очевидно и от стила, иконографията и технологичните ниво и особености на насичане на „Фружиновата“ монета, които се различават драстично по тези показатели от

посочените влашки монетосечения. Изтъкнатите доводи недвусмислено показват, че това е едно безспорно монетосечене на цар Йоан Шишман с гравьорска грешка.

Логично е да приемем най-очевидното – това не е нищо друго освен гравьорски грешки от небрежна работа, занижен контрол и недоглеждане от страна на монетния магистрат, отговорен за отсичането на емисията! Няма как подобни гравьорски грешки да превърнат монетата на цар Йоан Шишман в монета на някой друг владетел, при положение че иконография, тегловен стандарт и надписи (с изключение на посочените тук сгрешени такива) са безспорни и се отнасят безусловно към монетосеченето на този владетел. Добре известен нумизматичен факт е, че монети с гравьорски грешки могат да се превърнат във вариант на дадена монета, но не и да превърнат монетният тип в отделен такъв, а още по-малко в монета на друг монетоиздател, какъвто е и случаят тук.

В заключение нека обобщим: с изтъкнатите вече доводи и поради доказания факт, че монограмът „ЦР” е гравирани като буквата „F” в резултат на гравьорска грешка от една страна, а от друга невъзможността княз Фружин да е отсякъл сребърни монети, правят определянето на монетата като негова невъзможно.

Монетен тип I

Обр. 4. Тип I. Пропагандно-агитационно монетосечене на цар Константин II Срацимир и княз Фружин Шишман. Опако – невъзпроизведено (по Радусев, Жеков 1999, 230, кат. №1.17.14).

Fig. 4. Type I. Propaganda coinage of Tsar Constantine II Sratsimir and Prince Fruzhin Shishman.

Reverse not illustrated (after Радусев & Жеков 1999, 230, cat. No. 1.17.14).

Тази монета вече е разглеждана и описвана веднъж от мен при монетосеченето на цар Константин II Срацимир (Берлиев 2018, 43-44), но сега ще ѝ бъде обърнато внимание отново (Обр. 4). Типът може да бъде определен като съвместно издание на цар Константин II и братовчед му Фружин¹⁰.

Монетата по своята същност е по-скоро пропагандно-агитационно, отколкото редовно монетосечене. Публикувана е в раздела „Имитационно-подражателни, имитативни и анонимни монети...” без описание, метрологични данни и изображение на реверса, което затруднява изключително много разглеждането в пълнота на типа (Радусев, Жеков 1999, 230, № 1.17.16). Изображението ѝ е предадено със снимка и

¹⁰ При монетосеченето на цар Константин II Срацимир съм я разгледал като част от неговото монетосечене, тук обаче ще представя нова интерпретация – като издание на Фружин, каквото смятам че е всъщност, за което излагам и съответната обосновка.

рисунка¹¹. По всички белези си личи, че монетата е редовно отсечена върху предварително подготвено и орязано с ножица осемстранно (осмоъгълно) ядро, като при насичането матрицата слабо е приплъзнала и долният ляв край на ядрото леко се е разтеглил, като е разтеглил и изображението на едното от гравираниите там лица. Зрънчест кръг (матричен контур) няма. Гравьорската техника е неумела, линейна, без обемност, което показва прибързани и извънредни условия на отсичане, т. е. монетните матрици са били изготвени набързо от неопитен и нешколуван гравьор и отсичането на екземплярите от този тип е извършено небрежно, при условията на слаб контрол на финансовите власти, отговорни за подобна дейност.

Публикуваното изображение е изключително интригуващо – две лица с много малки заострени брадички и леки мустачки, без корони, разположени срещуположно едно на друго и обединени в общо тяло (образно казано като изображение на вале от колода карти за игра). Всяка фигура в дясна ръка държи къс жезъл с кръст (?) на върха, а лявата ръка е подадена към другото лице. Интересното разположение на фигурите, при което и двете са представени без корони, но не една до друга, както е прието в монетната иконография дотогава, защото по такъв начин на едната фигура би се паднало почетното място на старшинството, а другата би била в ролята на младши, нещо, което е трябвало да бъде избегнато на всяка цена. Начинът, по който фигурите са представени, показва как това „неудобство“ тактично е заобиколено, което ни подсказва нещо твърде интересно. Очевидно това е начинът, по който са пропагандирани равните права на двамата братовчеди Константин и Фружин върху престола на българските царе, т. е. ако единият падне в борбата срещу османците, то другият неоспорвано трябвало да поеме властта и овакантия трон. Изобразяването по този начин на братовчедите при емитирането на въпросното монетно издание се отнася във времето на т. нар. „въстание на Константин и Фружин“ (1404-1408 г.), „легитимирайки“ по този начин правата за престолонаследие между тях.

Това съвместно издание може да се отдаде и на двамата братовчеди, но стилово трябва да бъде отнесено към монетосеченето на Фружин. Все пак някои особености в изображението „говорят“ ясно за издателя на монетата – Фружин. Така например изобразените на монетата фигури са без корона/корони, което само по себе си показва лица без владетелски статут, т. е. те са представени по-скоро като кръвни роднини, отколкото като владетели. Ако цар Константин II Срацимир беше изобразен с короната си, то това би нарушило баланса на иначе така изкусно заобиколеното „неудобство“ на позициите – „старши“ и „младши“ при представянето на фигурите върху монетата. По такъв начин са пропагандирани и легитимирани едни бъдещи права върху трона на едно от двете царства – Видинското или Търновското. В случай, че единият от правоимащите наследници загине във водената война, то другият безпрепятствено е трябвало да заеме неговия трон. Съвременните на епохата исторически източници не споменават никъде име на съпруга или наследници на цар Константин II Срацимир, което може да е основната причина по този начин той да е подсигурил и легитимирал правоприемствеността на династията (все пак техен общ дядо е цар Йоан Александър). В османски регистър от 1454-1455 г. се споменава за княз Фружин, а като

¹¹ Рисунката в каталога е много схематична и неточна, затова тук прилагам собствена рисунка.

негови синове са изброени Стоян, Стайко и Станислав, а от други източници е известен и първородният Фружинов син Шишиман, т. е. този младши клон на династията е осигурил в случай на нужда с достатъчно евентуални легитимни наследници и търновския и видинския трон.

Съществен довод в полза на твърдението, че монетният тип е на Фружин, който не е за пренебрегване, е гравьорският щрих на монетата, който е линеарен, без обемност на изображените лица, което е стилова особеност на неговото монетосечене. В монетните издания на цар Константин II Срацимир обаче щрихът е обемен във всички отсечени от него монети. Тази техническа на пръв поглед особеност е много добър показател за разграничаване на монетосеченията на двамата.

Хронологически отсичането на типа можем да поставим между 1404-1408 г., т. е. след началото на „въстанието на Константин и Фружин” и похода от 1408 г., воден от Сюлейман Челеби, сина на Баязид I, срещу тях. Това е времето, в което антиосманската коалиция на цар Константин II и влашкият войвода Мирча Стари почти е успяла да възстанови на трона на Търновското царство законният му наследник Фружин.

Това нововъведение в монетните изображения в българското средновековно монетосечене е непознато дотогава и остава прецедент не само за българското, но и за балканските такива. Именно в това се заключава пропагандно-агитационният характер на въпросната монета и уникалността на изображението ѝ. С неоспорима сигурност на кое монетосечене принадлежи типът, може да стане ясно само когато бъдат открити и публикувани нови екземпляри от него заедно с метрологичните им данни и изображението на реверса на монетата. С огромно съжаление пак отбелязвам липсата на посочени метрологични характеристики и изображение на реверса при публикуването на това свръхинтересно монетно издание, които биха ни позволили пълното му разчитане и тълкуване.

Монетен тип II

Обр. 5. Тип II. „Редовно” монетосечене на княз Фружин.
Fig.5. Type II. "Regular" coinage of Prince Fruzhin, type II.

Доколко може да бъде наречено „редовно“ монетосеченето на един фактически некоронован и непризнат официално владетел, е дискуссионен въпрос, но тук по необходимост ще въведе термина „редовно монетосечене“, за да го разгранича от типа на „пропагандно-агитационното монетосечене“. По-горе вече изясних, че княз Фружин по стечение на обстоятелствата никога не е бил коронован с короната на българските царе, нито пък е бил обявен за престолонаследник поради неизвестни нам обстоятелства. Това обаче не го прави безучастен свидетел и ням наблюдател на гибелта на Търновското царство. Въпреки всички обстоятелства и препятствия, княз Фружин е деен участник в борбата за спасяването на държава, трон и династия за разлика от по-големия си брат и официален престолонаследник Александър Шишман, предал род и вяра и загинал по чужди земи за чужди каузи.

От най-дълбока древност отсичането и пускането в обращение на монети от всеки нов владетел се е считало за легитимиране на властта му пред поданиците. Всеки новоиздигнал се владетел, правоимащ или узурпатор, е имал като първа и най-належаща задача да отсече монета със своя образ и владетелските знаци – корона, жезъл и царско облекло. Така се придавала законност на властта му пред поданиците.

Княз Фружин отсича подобна на описаната по-горе „пропагандно-агитационна“ монета (Обр. 5). На лицето тя е със собствения му монограм от буква „Ф“ (на кирилица) и владетелския образ на opakото. Представената тук монета е горяла в пожар и ядрото ѝ вследствие на това е получило леки деформации, но изображенията са запазени цялостно, доколкото са отпечатани от матрицата. Ето описанието ѝ:

Аверс: Голяма кирилска буква „Ф“ във вид, нетипичен за изписването ѝ, поради това, че не е изписан познатият ни кръг, разделен от една вертикална хаста през средата, предаващ графемата за „Ф“, а изписването е във вид на шестоъгълник с удължени горна и долна (хоризонтални) страни, пресечен от вертикална хаста през средата. В средата на двете половини на разделения от хастата шестостен е поставена по една точка. Подобна е поставена и на върха на хастата, разделяща шестостена на две половини¹².

Поставянето на такива точки вътре в монограма е познато още при монетосеченията на дядото на княз Фружин – цар Йоан Александър. При много от сериите на медното монетосечене на най-масовия му тип „Царят и царица Теодора държат кръст/монограм на царското име“ такива точки са поставяни в монограма „АЛЕ“ под и над „езика“ на буквата „Е“ с цел да укажат, че това е монограм на името на владетеля, а не са просто негова украса. Тези точки са поставяни винаги на това място без изключения, което ясно показва предназначението им, но има вероятност да са поставяни и като указание, че въпросните монетосечения са постумни, тъй като винаги те са с по-малък размер и тегло от предходните такива емисии без тези точки.

За разлика от този тип монети такива точки са поставяни около монограма и лигатурата „ЦР“ върху лицето на сребърното монетосечене на цар Йоан Александър от типа „Царят и Михаил Асен, държащи знаме помежду си/Исус Христос, благославящ с двете си ръце“. Там обаче те са поставяни на различни места около монограма (но не и

¹² Освен снимката прилагам и рисунка за по-голяма яснота на изображението, където детайлите са подчертано по-ясни за да може да се видят, което на снимките невинаги е възможно.

вътре в неговите очертания) и лигатурата „ЦР“ и в този случай допускам, че са употребени като тайни знаци (сигли), обозначаващи монетарната официна (цех) или монетния магистрат, отговорен за отсичането на емисията.

Точката е най-простият елемент при гравировката на монетни матрици и досега само Стоян Авдев е обърнал внимание на употребата ѝ (Авдев 2007, 112-113, 120-122). Той разглежда поставените в изображенията на монетите точки в монетосеченето на Йоан Александър комплексно – така, както са поставени до титлите и лигатурите, ползвайки ги като разграничител между отделните варианти на монетосеченето, но без да обръща нужното внимание на значението им в контекста на изображението, т. е. служили ли са те за обозначаване на монетарната официна или на отговорното лице за отсичането на емисията. Явно появата на тези точки в монограмите на владетелските имена и около тях имат там своето място и ролята и значението им предстои да бъдат изяснявани тепърва.

Реверс: Допоясно изображение на владетелска фигура без корона, държаща в дясна ръка къс жезъл, увенчан с кръст (?) на върха. Лявата ръка е неотпечатана на изображението. Лицето на владетеля е представено без корона, с много малка заострена брадичка и малък мустак. Изображението поразително много прилича на това от „пропагандно-агитационното монетосечене“.

Гравьорският стил и щрих – линеарен, без обемност, издава ръката на неумел гравьор, ако не е и същият, който е гравирал и „пропагандно-агитационната“ монета. За сметка на това ядрото е изготвено от много добре валцован меден лист, изрязано и оформено в правилна осмостенна форма (правоъгълник или квадрат с орязани краища), което показва щателна предварителна подготовка на ядрото за отсичане. Всички тези белези показват отсичане в редовно функционираща монетарница, следяща за теглото и формата на монетните ядра.

Метричните данни са следните: тегло – 1,03 гр.; размери – 19/21 мм.

Всички особености на това монетно издание – теглови стандарт, монетна фактура и иконография – безспорно сочат едно синхронно отсичане на типа с този на „пропагандно – агитационната монета“, описана по-горе, и тип II на цар Константин II Срацимир. Монограмът „Ф“ безпрекословно посочва издателя на монетата – княз Фружин – съвременник, съратник и кръвен роднина на реално царстващия в края на XIV – началото на XV в. видински владетел Константин II Срацимир. Упоменатият вече неколkokратно по-горе документ от началото на XV в., в който Фружин е назован „господар на Загора“, несъмнено подкрепя подобни действия като отсичане на монетна емисия за легитимиране и утвърждаване на княза като наследник на търновския трон (Божилов, 1985, 242-245; Павлов, Тютюнджиев 1995, 122, 128-129). Съответната първа стъпка към такъв акт било отсичането на собствени монети, легитимиращи го като законен наследник и владетел на Загора (Търновското царство), което явно той не се забавил да направи. Можем само да съжаляваме, че времето и обстоятелствата не са позволили да се извърши коронация на Фружин като търновски цар, която подобаващо да бъде отбелязана с отсичане и на коронационна емисия монети.

Монетен тип III

Обр. 6. Тип III. „Редовно“ монетосечене на княз Фружин, брактеат.

Fig. 6. Type III. "Regular" coinage of Prince Fruzhin, bracteate.

Освен описаните вече две монети на княз Фружин съществува и трети тип, който също носи монограм „Ф“ и безспорно принадлежи на неговото монетосечене (Обр. 6). Той е „брактеат“, т. е. едностранно отсечена монета с малки размери и тегло. Отсичането е направено със замба. Условно го определям като „половинка“ номинал на горния тип II. Описанието му е следното:

Аверс: Голям монограм „Ф“, доста грубо оформен, ограден от частично запазен в горната част на ядрото над монограма зрънчест кръг от много едри точки. Вертикалната хаста в горния си край е фланкирана с доста голяма точка, която леко излиза извън зрънчестия кръг¹³. Вътре в двете половини на монограма „Ф“ по една точка.

Реверс: Леко вдлъбнат негатив на лицевото изображение (тук opakото изображение не е възпроизведено, тъй като повтаря лицето, но в негатив).

Метричните данни са следните: тегло – 0,79 гр.; размер – 16 мм.

Видно от снимката и рисунката монограмът от тази монета буквално повтаря в детайли този от по-горе описаната с тази разлика, че тук имаме почти квадрат, а не шестостен, пресечен от вертикалната хаста. Явно малкото монетно ядро не е позволило на гравьора да развие шестостенната форма на монограма „Ф“. Гравьорската работа е груба и небрежна. Ядрото е тънко и горяло, вследствие на което е получило деформации на повърхността, но не и на изображението. При такова ясно доказателство като монограмът „Ф“, принадлежността на типа към монетосеченето на княз Фружин е извън всякакво съмнение.

Подобен екземпляр е публикуван в каталога на Радушев и Жеков без описание и метрологични данни в раздела „Медни имитативни, примитивно-подражателни и анонимни монети от XIV век по българските земи“ (Радушев, Жеков 1999, 232, №1.17.20). Екземплярът в каталога е идентичен с по-горе описания, но има двоен удар на матрицата, което прави трудноразличим на пръв поглед монограма „Ф“, но при внимателно вглеждане той може да бъде видян, а също и двойният удар. Другите подробности, като голямата точка на върха на вертикалната хаста, частично запазеният

¹³ Същата точка вж. и в описанието при тип II.

зрънчест кръг от едри точки, едностранното отсичане (брактеат), също са налице. Единствено не се виждат точките вътре в монограма, но това може да се дължи на недоброто отсичане (двойният удар на матрицата).

Най-вероятно тези монети на княз Фружин са били отсечени в краткия период 1404-1408 г., когато подпомогнат от видинския цар Константин II и влашкия войвода Мирча Стари шансът му да възстанови престола в Търново е бил почти реалност. Така отсечените от него монети не са били емитирани по икономически съображения, а по-скоро са с политически и пропаганден характер и са послужили за озаконяване на властта на Фружин пред поданиците му. В тази посока говорят и редкостта на посочените монети (изключително малки тиражи поради ограничения ресурс на издателя им), както и грубата и небрежна изработка на матриците за отсичане. В подкрепа на тази теза е и цитираният вече документ от началото на XV в., в който Фружин е назван „господар на Загора” (т. е. на Търновското царство), т. е. точно времето, в което са се развили посочените събития (Божилов 1985, 242-245; Павлов, Тютюнджиев 1995, 122, 128-129). За отбелязване е титлата, с която е упоменат Фружин – „господар”, но не и цар, деспот или дори княз, което още веднъж доказва, че той не е бил коронован или не е законен престолонаследник, комуто тронът се полагал по право. Към оня момент реалният престолонаследник Александър Шишман е бил все още жив (до 1418 г.), макар да е приел исляма и да е бил на османска служба тогава, но той несъмнено е могъл да предяви претенциите си за търновския трон. Може би тази да е била главната причина, поради която Фружин не е бил коронован.

Кои и какви обаче са истинските, а не предполагаемите причини той да не бъде коронован, засега остава неясно. Княз Фружин, макар да се явява на сцената на историята само като претендент за търновския престол без реално да е коронован и царувал, то безспорен факт за амбициите му относно търновския трон си остава монетосеченето, представено от публикуваните тук екземпляри.

Използвана литература:

- Авдев 2007:** Ст. Авдев. Българските средновековни монети. София, 2007.
- Атанасов 1999:** Г. Атанасов. Инсигниите на средновековните български владетели. Корони, скиптри, сфери, оръжия, костюми, накити. Плевен, 1999.
- Берлиев 2018:** П. Берлиев. Монетосеченето на цар Константин II Срацимир (1397-1422 г.). – Реверс, 2018, 2, 24-50.
- Божилев 1985:** Ив. Божилев. Фамилията на Асеновци (1186-1460). Генеалогия и просопография. София, 1985.
- Ников 1928:** П. Ников. Турското завладяване на България и съдбата на последните Шишмановци. – Известия на историческото дружество в София, VII-VIII, 1928, 41-112.
- Николов-Зиков 2011:** П. Николов-Зиков. Княз Фружин и неговите наследници в историята на Унгария и България (XV-XVI в.). – В: Културното наследство в съвременния град. Юбилеен сборник, посветен на 85-годишнината на ст.н.с. Магдалина Станчева. София, 2011.
- Николов-Зиков 2014:** П. Николов-Зиков. Истинската история на Видинското княжество. София, 2014.
- Павлов, Тютюнджиев 1995:** П. Павлов, И. Тютюнджиев. Българите и османското завоевание (краят на XIII – средата на XV в.). Велико Търново, 1995.
- Радушев, Жеков 1999:** А. Радушев, Г. Жеков. Каталог на българските средновековни монети IX-XV век. София, 1999.
- Erslev 1992:** Kr. Erslev. Medieval coins in the Christian J. Thomsen collection. New York, 1992.

Интернет източници:

- <http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=8564>, посетен на 20.05.2020, 17:50.
- <https://bg.wikipedia.org/wiki/Фружин>, посетен на 20.05.2020, 18:52.
- https://bg.wikipedia.org/wiki/Въстание_на_Константин_и_Фружин, посетен на 19.05.2020, 18:43.

The coinage of prince Fruzhin Shishman (1380? – 1460)

Petar Berliev

(Abstract)

In this study, the aim of description, dating, identification and classification is that of the Bulgarian medieval coins from the beginning of the XVth century, especially the coinage of the Bulgarian prince Fruzhin Shishman (born ca. 1380 – 1460). The reign and coinage of this prince was under question until the present day. In the recent years, documents and coins that demonstrates his historical legitimacy were found. A thorough examination of the time of this prince and his political and military relations and pacts with the neighbouring rulers to recognise him as a descendant of the Turnovo Tsardom give us a golden opportunity to define some of the undefined until present days Bulgarian medieval coins as coins of Prince Fruzhin. This study pays particular attention to the type of "propaganda" coin iconography. The indications on the coins are in conformity with the regulations imposed by the Orthodox canon but show some relation to the coins of his contemporary ruler and cousin Tsar Constantine II Sratsimir. The types of coins are illustrated with photographs and drawings. The coinage of Prince Fruzhin and some previously unknown coin types are defined in this study, which is mainly based on the author's views and thorough observation.